

KENZÜ'D-DEKÂİK

tirir. Eserin başında fıkıh ilminin tanımı, şer'î delillerden çıkarılan hükümlerle bunların hukukî vasıfları ve İslâm hukukunun kaynaklarına dair bir tahlil yer alır. Mezhep imamının, öğrencilerinin ve mezhebin sonraki âlimlerinin görüşlerine yer verilen şerhte tercih edilen icthadlar belirtilir. Bu arada yer yer diğer mezheplerin görüşleri ele alınarak mukayeseler yapılır ve mezhebin benimsediği hükmün üstünlüğü delillerle gösterilmeye çalışılır. Sık sık tekrarlanan "şârih" kelimesiyle Zeylâ kasteditir. 7. *en-Nehrü'l-fâ'ik*. Sîrâceddin İbn Nüceym (ö. 1005/1596) tarafından hazırlanan eser kitabın en pratik şerhi sayılabilir. Bölüm başlarında ilgili terimlerin filolojik ve ilmî izahları yapılmıştır. Şâfiî ve Mâlikîler başta olmak üzere diğer mezheplerin görüşlerine de yer verilmiş, bunların alındığı kaynaklar açıkça zikredilmiş, delil olarak kullanılan hadisler değerlendirilerek tahrîci yapılmıştır. Müellif eserinde kardeşi Zeynüddin İbn Nüceym'in *el-Bahrü'r-râ'ik*'ine de eşitiriler yöneltmiştir. Ayrıca eserde secili ifadeler ve şiirlerle süslenen bir dil kullanılmış, fikhî ahkâmıla doğrudan alâkalı olmayan edep ve ahlâk ilkelerine de yer verilmiştir. Hükümlerin tesbitinde hukuk metodolojisi kurallarının rolü ve uygulanışı zaman zaman gösterilmiştir. Eserin çeşitli kütüphanelerde birçok yazma nüshası bulunmaktadır (Köprülü Ktp., nr. 583/4; Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, nr. 481/2, Kılıç Ali Paşa, nr. 391/2, Fâtih, nr. 1744).

Kenzü'd-dekâ'ik, İbnü'l-Fasîh (ö. 755/1354) tarafından *Mustahsenü't-tarâ'ik fî nazmi Kenzi'd-dekâ'ik* adıyla manzum hale getirilmiştir (Berlin Staatsbibliothek, nr. 4596; Bibliothèque Nationale, nr. 904), Nûreddin İbn Gânim bu manzume-yi *Evdahu remz 'alâ nazmi'l-Kenz* adıyla şerhetmiştir (Süleymaniye Ktp., Yenicami, nr. 1182). *Kenzü'd-dekâ'ik*'i Nâsır b. Muhammed b. Hammâd el-Kirmânî Farsça'ya çevirmiştir (I-IV, Delhi 1306, Arapça metnin satır aralarında). Ayrıca eserin çeşitli bölümlerinin müstakîl şerhleri vardır (yukarıdaki eserlerle *Kenzü'd-dekâ'ik* üzerine yapılmış diğer çalışmalar ve bunların yazmaları için bk. Ahlwardt, IV, 125-132; Brockelmann, GAL, II, 251-252; Suppl., I, 761; II, 265-267).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü'l-Berekât en-Nesefî, *Kenzü'd-dekâ'ik* (İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râ'ik* içinde, nşr. Zeke-riyyâ Umeyrât), Beyrut 1418/1997, I, 5-9; Keş-fü'z-zunûn, II, 1515-1517; Ahlwardt, *Verzeich-nis*, IV, 125-132; Leknevi, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 115; Serkîs, *Mu'cem*, II, 1853; Brockelmann, GAL, II, 251-252; Suppl., I, 761; II, 265-267;

Subhî Mahmesânî, *Felsefetü't-teşri' fi'l-İslâm*, Beyrut 1371/1952, s. 37; A. S. Fulton – M. Lings, *Second Supplementary Catalogue of Arabic Printed Books in the British Museum*, London 1959, s. 6-7; Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, s. 22; A. G. Ellis, *Catalogue of Arabic Books in the British Museum*, London 1967, I, 8-10; M. İbrâ-him Ahmed, *el-Mezheb 'inde'l-Hanefiyye*, [baskı yeri ve tarihi yok], s. 5, 39; Ahmet Özel, *Hane-fi Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 72, 76, 117, 125; Ahmet Yaman, "Ebü'l-Berekât en-Nesefî ve Kenzü'd-dekâ'ik", *Diyanet İlmî Dergi*, XXIX, Ankara 1993, s. 87-94.

▲ AHMET YAMAN

KENZÜ'İ-KÜBERÂ

(کنز الكبراء)

XIV. yüzyıl şairlerinden Şeyhoğlu'nun siyasetnâme mahiyetindeki mensur eseri (bk. ŞEYHOĞLU).

KENZÜ'İ-UMMÂL

(کنز العمال)

Müttakî el-Hindî'nin (ö. 975/1567) Süyûtî'ye ait üç eserdeki rivayetleri fıkıh konularına göre alfabetik olarak düzenlediği hadis kitabı.

Tam adı *Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl* olup Süyûtî'nin *Cem'u'l-cevâmi'* ile aynı müellifin yaklaşık 10.000 hadis ihtiva eden *el-Câmi'u's-şâgîr*'i ve 5000 kadar hadisini yer aldığı onun zeilî durumundaki *Ziyâdetü'l-Câmi'* adlı kitapları esas alınarak hazırlanmıştır (bk. XVI, 761-774). İstîşhâd için işaret edilenler dışında eserde Haydarâbâd baskısına göre 46.180, Beyrut neşrine göre 46.624 hadis bulunmaktadır. Süyûtî, *Cem'u'l-cevâmi'*'de zikrettiği hadisleri "Kismü'l-akvâl" ve "Kismü'l-ef'âl" başlıkları altında toplamış, "Kismü'l-akvâl"-deki hadisleri ilk kelimelerine, "Kismü'l-ef'âl"dekileri aşere-i mübeşşereye öncelik vermek suretiyle sahâbî râvilerinin adlarına göre alfabetik sıra ile tertip etmiş, ancak tamamlayamayacağı düşüncesiyle çalışmasını yarıda bırakıp *el-Câmi'u's-şâgîr*'i ve *Ziyâdetü'l-Câmi'*'i yazmış, her iki eserin hadislerini alfabetik sıraya göre düzenlemiştir.

Süyûtî'nin bu eserlerinden ilkinin tamamlanmamış olmasını ve tertibi itibarıyla kullanım güçlüğü arzetmesini göz önüne alan, diğer ikisinden de faydalanmanın kolay olmadığını düşünen Müttakî el-Hindî eserler üzerinde beş kademeli

bir çalışma yapmıştır. İlk olarak *el-Câmi'u's-şâgîr* ve *Ziyâdetü'l-Câmi'*'de yer alan rivayetlerin kavli olanlarını bir araya getirip fıkıh konularına göre alfabetik biçimde tertip ettiği esere *Menhecü'l-ummâl fi süneni'l-akvâl* adını vermiştir. İkinci merhaleden *Cem'u'l-cevâmi'*'de olup *el-Câmi'u's-şâgîr* ile *Ziyâdetü'l-Câmi'*'de bulunmayan kavli hadisleri toplayarak yine fıkıh konularına göre düzenlemiş ve eseri *el-İkmâl li-Menhecü'l-ummâl* diye adlandırmıştır. Üçüncü merhaleden *Menhecü'l-ummâl* ile *el-İkmâl*'i konu başlıklarına göre alfabetik olarak peş peşe kaydedip birleştirmiş ve bu eserine de *Gâyetü'l-ummâl fi süneni'l-akvâl* adını vermiştir. Dördüncü merhaleden *Cem'u'l-cevâmi'*'de yer alan fiilî hadisleri fıkıh konularına göre tertip ederek *Müstedrekü'l-akvâl bi-süneni'l-ef'âl*'i ortaya koymuş, beşinci merhaleden ise *Gâyetü'l-ummâl* ile *Müstedrekü'l-akvâl*'i birleştirip *Kenzü'l-ummâl*'i meydana getirmiştir.

Eserde senedleri çıkarılarak önce kavli hadislere, eğer varsa ilgili bölümün ikmalî gagesiyle zikredilenlere, ardından fiilî olanlara ve ikmalî için kaydedilenlere yer verilip fıkıh konularına göre alfabetik olarak düzenlenmiştir. Herhangi bir konudaki hadislere topluca ulaşmak isteyenler için kolaylık sağlayan kitapta rumuzlarla hadislerin kaynağı belirtilmiş, sahâbî râvisi zikredilmiş, varsa Süyûtî'nin değerlendirmeleri ve sıhhat durumuyla ilgili bilgiler kaydedilmiştir. *Kenzü'l-ummâl*'in telifi üzerine Müttakî el-Hindî için hocası Ebü'l-Hasan el-Bekrî, "Bütün insanlığın Süyûtî'ye, Süyûtî'nin de Müttakî'ye minnet borcu vardır" demiştir (Zübeyd Ahmed, IV/1 [1953], s. 58-59).

Kenzü'l-ummâl'in Hindistan'da çeşitli baskıları yapılmıştır (nşr. Muhammed Vahîdüzzamân, I-VIII, Haydarâbâd 1312/1895; 1364-1369/1945-1949, 1384/1965; I-XXII; I-XIV, 1387). Daha sonra bu baskısı esas alınıp notlar eklenmek suretiyle titiz bir şekilde yeniden neşredilen (nşr. Bekrî Hayyânî ve Saffet es-Sekkâ, I-XVI, Halep 1387-1393/1970-1977; Beyrut 1389/1969, 1399/1979, 1401/1981, 1405/1985, 1990-1991) eserin sonunda Saffet es-Sekkâ tarafından hazırlanan alfabetik konu fihristi yer almaktadır. Nedîm Mar'aşî ile Üsâme Mar'aşî'nin hadis metinlerinin baş tarafına göre alfabetik olarak *el-Mürşid ilâ Kenzi'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl* adıyla hazırladıkları iki ciltlik fihristte de (bk. bibl.) bu baskı esas alınmıştır. Bu çalışma ile Süyûtî'nin eserlerinin ha-

dis metnine göre alfabetik düzenlemesinde gözetilen gaye ihya edilmiş ve her iki müellifin okuyucu için sağlamak istediği kolaylık bir araya getirilmiştir.

Müttaki el-Hindî daha sonra eserin kullanımında ortaya çıkan bazı güçlükleri gidermek, eseri tekrarlardan kurtarmak düşüncesiyle dört cilt hacmindeki *Müntehabü Kenzi'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*'i kaleme almıştır. Türkiye kütüphanelerinde çok sayıda yazma nüshası bulunan eser önce Hindistan'da, ardından Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inin kenarında yayımlanmış (I-VI, Kahire 1313/1895), daha sonra aynı neşirden ofset baskılar yapılmıştır (Beyrut 1385, 1389/1969, 1398, 1403, 1405). Müellif *Müntehabü* hazırlarken "akvâl" ve "ef'âl" bölümlerinde geçen aynı mânadaki hadisleri sadece ef'âl kısmında zikretmiş, eş anlamlı iki hadisten kısa olanı tercih etmiş, böylece eserdeki hadislerin üçte biri çıkarılmıştır. İsmâil Müfid Efendi'ye ait 1235 (1820) istinsah tarihli *Kenzü'l-ummâl Şerhi* adlı eser de Müttaki el-Hindî'nin bu kitabıyla ilgili olmalıdır (İÜ Ktp., TY, nr. 1218, 114 varak).

BİBLİYOGRAFYA :

Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 3-22; XVI, 761-788; a.m.f., *Müntehabü Kenzi'l-ummâl* (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* içinde), Kahire 1313/1895, I, 2-9; Münâvî, *Feyzû'l-kadir*, Beyrut 1391/1972, I, 19-29; *Keşfü'z-zunûn*, I, 597-598; II, 1518; Kettânî, *er-Risâletü'l-müsettrafe*, s. 182-183; Sâlihiyye, *el-Mu'cemû's-şâmil*, V, 36-38; Abdülmehdî b. Abdülkâdir b. Abdülhâdî, *Turuğu tahrici hadîsi Resûlillâh*, Kahire, ts. (Dârü'l-İtisâm), s. 155-165; Nedîm Mar'aşlı - Üsâme Mar'aşlı, *el-Mürşid ilâ Kenzi'l-ummâl*, Beyrut 1407/1986, I, 3-4; Zübeyd Ahmed, "İle'l-edebî'l-Arabî", *Şekâfetü'l-Hind*, IV/1, Haydarâbâd 1953, s. 58-59.

İBRAHİM CANAN

KENZÜ'L-VÜSÛL

(کنز الوصول)

Pezdevî'nin
(ö. 482/1089)

fıkıh usulüne dair eseri
(bk. PEZDEVÎ, Ebü'l-Usr).

KEPECİOĞLU, Kâmil

(1878-1952)

Asker, tarihçi ve arşiv uzmanı.

Girit'te Hanya'da doğdu. Babası mal müdürlerinden Ispartalı Halil Kâmil Efendi, annesi Sâfinaz Hanım'dır. Çocukluğunun on yılı (1882-1892) Gebze'de geçti ve

ilk eğitimini burada aldı. Kâmil Bey'in hangi askerî okullardan mezun olduğu bilinmemektedir. 1894'te başladığı öğrenimini 1902'de tamamlayarak mülâzım-ı evvel rütbesiyle askerî hayata girdi ve sırasıyla yüzbaşı (27 Nisan 1911), kıdemli yüzbaşı (27 Aralık 1917) ve binbaşı (30 Ağustos 1928) oldu. İlk görevi Manastır Askerî Rüşdiyesi coğrafya muallimliğidir (20 Mayıs 1902-7 Mart 1905). Daha sonra Karacasu (Aydın) Redif Taburu'nun üçüncü bölüğüne kıta vazifesine tayin edildi (7 Mart 1905-27 Nisan 1911). Bir yıl kadar süren Bornova Redif Taburu'ndaki bölük kumandanlığı esnasında İtalya'nın savaş ilânı üzerine (29 Eylül 1911) bir yıl müddetle İzmir sahillerinin muhafazasında çalıştı ve İzmir Redif Alayı 1. Taburu ile bu savaşa katıldı. Ardından 1. Kolordu 1. Nişancı Alayı'nda bölük kumandanlığı yaptıktan sonra (28 Nisan 1912-Haziran 1913) yine Bornova Redif Taburu'ndaki vazifesine döndü (Haziran 1913-3 Ekim 1914).

I. Dünya Savaşı'na, Dördüncü Ordu'nun müstakil 22. Tümeni'ne (Hicaz) bağlı 65. Piyade Alayı'nın 2. Taburu'na bölük kumandanı olarak katılan Kâmil Bey, savaşın son zamanlarında 20 Eylül 1918'de Filistin'de Cüneyn'de (Jenin-İsrail) İngilizler'e esir düştü. İki ay yirmi beş gün sonra Mısır'daki İngiliz esir kampından kurtuldu ve 14 Temmuz 1919'da İstanbul'a döndü. Savaş esnasında bilinen son görevi kırk altıncı fırkanın sıhhiye bölüğü inzibat zâbitliğidir. Kâmil Bey, savaşta İzmir'de bıraktığı ailesinin kimsesizliğinden bahsederek Bursa, Karamürsel, Gemlik veya Adapazarı asker alma şubelerinden birine naklini istediği de Bursa Divân-ı Harbi Heyet-i Tahkikiyesi refakat kâtipliğine tayin edildi (20 Temmuz 1919). Bu memuriyeti bir yıl kadar devam etti ve Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgaliyle (8 Temmuz 1920) sona erdi.

Kâmil Bey'in mülâzım-ı evvel Fahri Bey'le (Akçakoca) tanışması hayatının en önemli dönüm noktasını oluşturdu. İzmir'de askerî polis müdürü olan Fahri Bey'in İzmir'deki istihbarat faaliyetlerinde çalışma teklifini kabul etti. İstiklâl Harbi boyunca II. İnönü, Sakarya ve daha sonraki askerî harekâta ait birçok faydalı rapor gönderdi. 25 Temmuz 1919-23 Ağustos 1923 tarihleri arasındaki cephe gerisi hizmetleri hakkında Birinci Ordu'nun sâbık kumandanı Ali İhsan Paşa onu övücü ifadeler kullanmıştır. Kâmil Bey'in Kocaali

ve Birinci Ordu istihbaratı ile Birinci Ordu Erkân-ı Harbi 2. Şube'deki faaliyetleri pek az kişi tarafından biliniyordu. İzmir ve Afyon taraflarındaki bu mesaisinden ve Birinci Ordu'da dördüncü fırkanın le-vâzım kısmında Bursa'daki topçu fabrikaları müdürlüğünde bulunduktan sonra 4. Kolordu emrinde iken İstiklâl Harbi'ne katıldığından haberdar olunmadığı için emekliye sevk edilmiş de (4 Şubat 1924) iki yıl sonra yanlışığın anlaşılması üzerine yeniden görevine döndü.

23. Fırka 69. Alay'da bölük kumandanlığında (4 Temmuz 1926-30 Ağustos 1928), 9. Fırka Mübâyaa Komisyonu reisliğinde (1 Ekim 1928-1 Ekim 1929) ve Erzurum'da 9. Kolordu Ümerâ ve Zâbitan Divân-ı Harbi âza mülâzımlığında bulunan Kâmil Bey 1 Ekim 1930'da emekliye ayrıldı. İstiklâl Harbi'ndeki hizmetlerinden ötürü İstiklâl madalyasıyla da taltif edilmişti. 19 Şubat 1932'de açılan halkevlerinden Bursa Halkevi Tarih Komitesi reisliğine seçildi. Bu sırada Bursa tarihiyle ilgilenmeye ve halkevi adına çıkarılan *Uludağ* (Ocak 1935) mecmuasında tarihe dair yazılar yazmaya başladı. Başbakanlık Arşivi Tasnif Heyeti reisi Muallim Cevdet'le Bursa seyahati esnasında 1934 yazında tanışması Kâmil Bey'in yeniden İstanbul'a dönmeye vesile oldu. Muallim Cevdet, tasnif heyetine âza olmasını teklif edince Kâmil Bey bunu kabul etti ve 22 Temmuz'da yeni görevine başladı. Daha sonra bu heyetin başkan yardımcılığını yaptı ve şef olarak çalıştı. Ancak zamanın arşiv müdürü ile aralarında çıkan anlaşmazlıktan dolayı arşivden uzaklaştırılan Kâmil Bey'in görevine dönmek için yaptığı mücadele sonuç vermedi.

Kâmil Bey, beş yıl bir ay devam eden arşivciliği esnasında yaptığı hizmetlerle Türk arşivciliğinde seçkin bir yer kazanmıştır. Evrak kümelerini bozmadan ve dağıtmadan onları çıkıtkları dairede bırak-

Kâmil
Kepecioğlu